

INTOSAI-P1

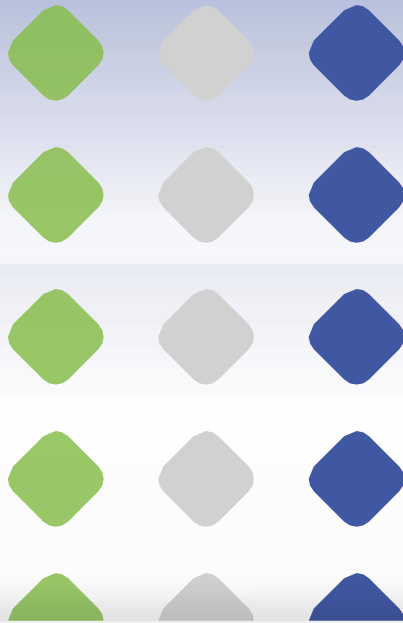
Эъломияи Лима

Стандартҳои байналхалқии
ташкilotҳои мақомоти олии
аудиторӣ (ИНТОСАИ) аз
ҷониби Ташкilotи
байналхалқии мақомоти олии
аудиторӣ (ИНТОСАИ), дар
доираи ҳуҷҷатҳои касбии
ИНТОСАИ нашр карда
мешаванд. Барои маълумоти
иловагӣ. вебсайт
www.issai.org

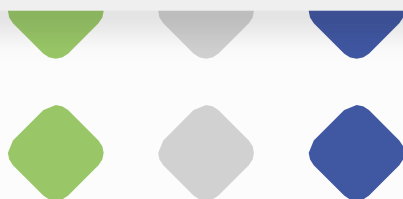
INTOSAI

INTOSAI, 2019г.

- 1) Қаблан ҳамчун ISSAI 1 маъмул буд: Эъломияи Лима
- 2) Эъломия соли 1977 тасдиқ шудааст
- 3) Аз нав соли 1998 нашр карда шудааст
- 4) Бо таъсиси Системаи декларативнокии касбӣ Интосаи (IFPP) ба INTOSAI-P 1 бо таҳрири соли 2019 ивази ном карда шуд.

ИНТОСАИ -Р 1 бо ҳамаи забонҳои расмии ИНТОСАИ: арабӣ, англисӣ, франсузӣ, олмонӣ ва испанӣ дастрас аст.

Мундарица

Сарсухан	4
Эъломияи Лима оиди принципҳои роҳбарикунандаи аудит	6
Пешгуфтор	6
I. Муқаррароти умумӣ	7
II. Мустақилият	9
III. Равобит бо парлумон, ҳукумат ва мақомоти давлатӣ	10
IV. Ҳуқуқҳои мақомоти олии аудит	11
V. Усулҳои аудит, воҳиди кории аудиторҳо ва мубодилаи байналмиллалии таҷриба	12
VI. Ҳисобот	13
VII. Ваколатҳои аудитории мақомоти олии аудит	14

Вақте ки Эълomiaи Лима оиди принципҳои роҳбарикунандаи аудит беш аз ду даҳсола қабл моҳи октябри соли 1977 аз ҷониби вакилони Анҷумани IX Созмони байналмилалӣ ниҳодҳои олии аудит дар Лима (Перу) яқдилона қабул карда шуд, онҳо аз ин ҳуҷҷат умеди калон доштанд, аммо итминони комил надоштанд, ки он ба муваффақияти байналмилалӣ ноил мешавад.

Таҷрибаи истифодаи Эълomiaи Лима аз он вақт инҷониб ҳатто аз интизориҳои муайян баромада, таъсири бешубҳаи онро ба рушди аудити давлатӣ дар ҳар як кишвар нишон додааст. Эълomiaи Лима барои тамоми мақомоти олии аудити (МОА) дар INTOSAI муттаҳидшуда, сарфи назар аз қадом минтақа будан, дар қадом сатҳ инкишоф ёфтанд, ҷи гуна будани системаи идоракунии ва ҷи гуна ташкил кардани онҳо, аҳамияти баробар дорад.

Муваффақияти эълomia, пеш аз ҳама, ин дар таркиби он мавҷуд будани рӯйхати пурраи супоришҳо ва ҷанбаҳои марбут ба аудити давлатӣ бо амиқӣ ва дақиқии мухтасар маҳсуб меёбад, ки онро барои истифодабарӣ содда мегардонад ва пешниҳоди возеҳ ҷамъ намудани диққатро ба ҷизи асосӣ таъмин менамояд.

Мақсади асосии Эълomiaи Лима даъват намудан ба аудити мустақили давлатӣ мебошад. Мақомоти олии аудит, ки ин талаботро иҷро намекунанд, ба стандарт ҷавобгӯ нестанд. Аз ин рӯ, таъҷҷубовар нест, ки масъалаи мустақилияти мақомоти олии аудит ҳамеша дар доираи ҷомеаи INTOSAI муҳокима карда мешавад. Аммо, талаботи Эълomiaи Лима танҳо тавассути ба даст овардани мустақилияти мақомоти олии аудит қонеъ карда намешавад; ин мустақилият, инчунин бояд дар қонунгузорӣ тасдиқ карда шавад. Барои ин бояд муассисаҳои хуби фаъолияткунандаи дастгирии ҳуқуқӣ, ки танҳо дар давлати демократии ба волоияти қонун асоскардашударо метавон пайдо кард, вучуд дошта бошанд.

Ҳамин тариқ, волоияти қонун ва демократия шартҳои калидии аудити воқеан мустақили давлатӣ ва таҳкурсии асосии Эълomiaи Лима мебошад. Дастурамалҳое, ки дар Эълomiaи Лима мавҷуданд, қобили таҳаммул нестанд ва арзишҳои асосие мебошанд, ки аз қонин қабули онҳо аҳамияти худро нигоҳ доштаанд. Далели он, ки пас аз 20 сол дар бораи аз нав интишор кардани Эълomia тасмим гирифта шуд, дар ҳақиқат далели сифат

ва дурандешии муаллифон аст.

Мо ба маҷаллаи байналмилалии аудити давлатӣ барои саъю кӯшиши онҳо дар наشري нави Эълomiaи Лима дар таҳрири нав ва бо дарки аҳамияти ин ҳуҷчати бунёдӣ, ки дар ҳақиқат комилаи Хартияи бузурги мустақилияти аудити давлатӣ шуморида мешавад, миннатдории худро изҳор менамоем. Мо ҳоло медонем, ки Эълomiaи Лима дар оянда низ паҳн хоҳад гардид. Муваффақ шудан ба меъёрҳои баланди он то ҳол ҳадафи ҳамаи мост.

Вена, охири соли 1998
Доктор Франц Фидлер
Котиби Генералии ИНТОСАИ

2

Эъломияи Лима оиди принципҳои роҳбарикунандаи аудит

САРСУХАН

Дар Анҷумани IX Ташкилоти Байналмилалии Мақомоти баландпояи Аудит (INTOSAI) дар Лима, чун:

- истифодаи батанзим ва самараноки маблағҳои давлатӣ яке аз заминаҳои муҳим барои идоракунии боэътимоди молияи давлатӣ ва самаранокии қарорҳои мақомоти масъули ҳокимият мебошад.
- Барои ноил шудан ба ин ҳадаф зарур аст, ки ҳар як кишвар ниҳоди олии аудит дошта бошад, ки мустақилияти онро қонун қафолат диҳад;
- чунин ниҳодҳо ҳарчи бештар зарур мешаванд, зеро давлат фаъолияти худро дар соҳаҳои иҷтимоӣ ва иқтисодӣ вусъат додааст ва аз ин рӯ, берун аз доираи анъанавии молиявӣ фаъолият мекунад;
- ҳадафҳои мушаххаси аудит, яъне истифодаи дуруст ва самарабахши маблағҳои давлатӣ, рушди идоракунии самарабахши молиявӣ, иҷрои дурусти фаъолияти маъмурӣ, инчунин иттилоъ додан ба мақомоти ҳокимияти давлатӣ ва ҷомеа тавассути наشري гузоришҳои объективӣ барои устуворӣ ва рушди давлатҳо мутобиқи вазифаҳои Созмони Милали Муттаҳид заруранд;
- дар анҷуманҳои қаблии INTOSAI, ҷаласаҳои пленарӣ қарорҳои қабул карда шуда буданд, ки паҳн намудани онҳо аз ҷониби ҳамаи давлатҳои аъзо пазируфта шуда буд.

Қарор карда шуд, ки:

Ҳуҷҷат бо номи “Эъломияи Лима оиди принципҳои роҳбарикунандаи аудит” нашр ва паҳн карда шавад.

I. МУҚАРРАРОТИ УМУМӢ

Моддаи 1. Мақсади аудит

Таъмин ва ташкили аудит барои идоракунии маблағҳои ҷамъиятӣ унсурҳои хатмӣ мебошанд, зеро чунин идоракунӣ дар назди ҷамъият масъулиятро талаб мекунад. Аудит ин худ як ҳадаф нест, балки як ҷузъи ҷудонашавандаи системаи танзим мебошад, ки ҳадафи он муайян кардани дуршавӣ аз стандартҳои қабулшуда ва вайронкунииҳои принсипҳои қонуният, самаранокӣ, натиҷанокӣ ва сарфакорона будани идоракунии молия дар марҳилаи қаблии қобили қабул аст, то ки имконияти қабули ҷораҳои ислоҳӣ, ҷораҳо оиди ба ҷавобгарӣ кашидани гунаҳкорон, ҷуброни зарари расонидашуда ё андешидани ҷораҳои пешгирӣ ё кам кардани чунин вайронкорихо дар оянда мавҷуд бошад.

Моддаи 2. Аудити пешаки ва минбаъда

- 1) Аудити пешакӣ ин санчиши иҷроӣ амалҳои маъмурӣ ва молиявӣ мебошад; аудити минбаъда – ин аудити пас аз иҷроӣ амалҳои маъмурӣ ва молиявӣ маҳсуб меёбад.
- 2) Аудити пешакии самаранок барои идоракунии бозғайимодӣ маблағҳои ҷамъиятӣ, ки ба зиммаи давлат гузошта шудааст, зарур аст. Он метавонад аз ҷониби мақомоти олии аудит ё дигар ташкилотҳои аудит гузаронида шавад.
- 3) Аудити пешакӣ, ки аз ҷониби мақомоти олии аудит гузаронида мешавад бартарӣ дорад, зеро он метавонад пешакӣ расонидани зарари моддиро пешгирӣ кунад. Аммо, норасоии он ин бори гарони кори мақомоти олии аудит ва носаҳеҳии масъулияти ҳуқуқӣ мебошад. Аудити минбаъда, ки аз ҷониби мақомоти олии аудит гузаронида мешавад ба масъулиятҳои шахсонӣ ҳисоботдиҳанда бештар диққат медиҳад; ба ҷуброни зарари расонидашуда оварда мерасонад ва қонуншиканиҳои тақрориро пешгирӣ мекунад.
- 4) Салоҳияти гузаронидани аудити пешакӣ бо вазъи ҳуқуқӣ, шароити қор ва талабот ба мақомоти олии аудити ҳар як кишвар муайян карда мешавад. Гузаронидани як аудити минбаъда новобаста аз он ки вай пештар бо аудити пешакӣ машғул буд ё не вазифаи мустақими мақомоти олии аудит мебошад.

Моддаи 3. Аудити дохилӣ ва хориҷӣ

- 1) Ҳадамоти аудити дохилӣ дар дохили идораи алоҳида ва ташкилотҳои давлат таъсис дода мешаванд, дар ҳоле ки ҳадамоти аудити беруна ҷузъи сохтори ташкилии ташкилоти санҷидашаванда маҳсуб намеёбанд. Мақомоти олии аудит мақомоти аудити берунӣ мебошад.
- 2) Ҳадамоти аудити дохилӣ бояд ба роҳбари ташкилоте, ки дар он таъсис дода мешавад, тобеъ бошад. Он бояд ба қадри имкон дар дохили сохтори дахлдори ташкилӣ аз ҷиҳати функционалӣ ва ташкилӣ мустақил бошад.

3) Ҳамчун ҳадамоти аудити берунӣ, мақомоти олии аудити беруна бояд самаранокии функсияи аудити дохилиро аз назар гузаронад. Пас аз он, ки ҳадамоти аудити дохилӣ самарабахш ҳисобида мешавад, бояд чораҳое андешида шаванд, ки тақсимооти зарурии вазифаҳо ва ҳамкориҳои байни мақомоти олии аудит ва ҳадамоти дохилии аудит бидуни зарар ба ҳуқуқи мақомоти олии аудиторӣ барои гузаронидани аудити ҳамачониба таъмин карда шавад.

Моддаи 4 Аудити қонуният (мутобиқат), аудити молиявӣ ва аудити самаранокӣ

1) Вазифаи анъанавии мақомоти олии аудит ин санҷиши қонуният ва дурустии идоракунии молиявӣ ва пешниҳоди ҳисоботи молиявӣ мебошад

2) Илова бар ин навъи аудит, ки аҳамияти он бебаҳс аст, боз як намуди дигари аудит - аудити самаранокӣ низ мавҷуд аст, ки ба санҷиши сарфакорӣ, самаранокӣ ва натиҷанокии идоракунии давлатӣ нигаронида шудааст. Аудити самаранокӣ на танҳо санҷиши амалиётҳои мушаххаси молиявиро, балки фаъолияти идоракунии ҳуқуматро дар маҷмӯъ, аз ҷумла системаи ташкилӣ ва маъмуриро дар бар мегирад.

3) Ҳадафҳои қори назоратии мақомоти олии аудит - қонуният, дурустӣ, сарфакорӣ ва самарабахшии идоракунии молиявӣ - аҳамияти баробар доранд, мебошад. Ҳар як мақомоти олии аудит ба ин ҳадафҳо афзалият медиҳад.

II. МУСТАҚИЛИЯТ

Моддаи 5. Мустақилияти мақомоти олии аудит

1) Мақомоти олии аудит метавонанд вазифаҳои гузошташударо объективона ва самаранок иҷро намоянд, танҳо агар онҳо аз ташкилоти санҷидашаванда мустақил бошанд ва аз таъсири беруна ҳифз карда шуда бошанд.

2) Мақомоти давлатӣ қомилан мустақил буда наметавонанд, зеро онҳо дар маҷмӯъ ҷузъи давлат мебошанд, аммо дар айни замон мақомоти олии аудит бояд мустақилияти функсионалӣ ва ташкилиро, ки барои иҷрои вазифаҳои ба зиммааш гузошташуда заруранд, дошта бошанд.

3) Дар Конститутсия таъсис додани ниҳоди олии аудит ва дараҷаи зарурии мустақилияти он бояд муқаррар карда шуда бошанд, тафсилот метавонад бо қонунгузориҳои дахлдор муқаррар карда шаванд. Аз ҷумла, ҳифзи дахлдори ҳуқуқии Суди Олий аз ҳар гуна мудохилае, ки мустақилият ва ваколатҳои назоратии мақомоти олии аудитро халалдор мекунад, бояд қафолат дода шавад.

Моддаи 6. Мустақилияти аъзоён ва қормандони мақомоти олии аудит

1) Мустақилияти мақомоти олии аудит бо мустақилияти аъзои он зич алоқаманд аст. Аъзоён шахсоне ҳисобида мешаванд, ки дар мақомоти олии аудит қарор қабул мекунанд ва барои ин қарорҳо дар назди шахсони сеюм масъул мебошанд, яъне онҳо аъзоёни мақомоти роҳбарикунандаи коллегиялӣ ё роҳбарони мақомоти ягонаи олии аудити идоракунанда мебошанд.

2) Конституция мустақилияти аъзои ниҳоди олии аудиториро низ бояд таъмин намояд. Аз ҷумла, тартиби бозхонди онҳо, ки онро конституция низ муқаррар кардааст, набояд ба мустақилияти онҳо зиён расонад. Тартиби таъин ва озод намудани аъзои мақомоти олии аудит аз сохтори конституционии ҳар як кишвар вобаста аст.

3) Дар мансабҳои касбии худ аъзоёни мақомоти олии аудиторӣ на бояд аз ҷониби ташкилотҳои санҷидашаванда зери таъсир қарор дода шаванд, наметавонанд аз чунин ташкилотҳо вобаста бошанд.

Моддаи 7. Мустақилияти молиявии мақомоти олии аудит

1) Ба мақомоти олии аудит бояд бо захираҳои молиявие, ки барои иҷрои вазифаҳои ба зиммааш гузошташуда заруранд, таъмин карда шаванд.

2) Мақомоти олии аудит (аудиторӣ) ҳуқуқ дорад, ки мустақиман ба мақомоти давлатӣ, ки дар бораи бучети давлатӣ қарор қабул мекунад, дар бораи ҷудо кардани захираҳои молиявии зарурӣ муроҷиат намояд.

3) Мақомоти олии аудиторӣ бояд ҳуқуқ дошта бошад, ки дар доираи салоҳияти худ маблағҳои барои он бо банди алоҳидаи бучет ҷудогардидаро истифода намояд.

III. МУНОСИБАТИ ТАРАФҲАЙН БО ПАРЛУМОН, ҲУКУМАТ ВА МАҚОМОТИ ДАВЛАТӢ

Моддаи 8. Равобит бо парламент

Мустақилияти Мақомоти олии аудит, ки бо Сарқонун ва қонун кафолат дода шудааст, ба он имкон медиҳад, ки бо дараҷаи баланди ташаббускорӣ ва мустақилона, ҳатто агар вай намояндаи парламент бошад ва санҷишхоро мувофиқи роҳнамоии парламент гузаронад, фаъолият барад. Муқаррарот дар бораи муносибатҳои байни мақомоти олии аудит ва парламентро бояд Сарқонуни миллӣ мувофиқи шароит ва талаботи ҳар як кишвар, муайян намояд.

Моддаи 9. Равобит бо ҳукумат ва мақомоти давлатӣ

Мақомоти олии аудит фаъолияти ҳукумат, мақомоти идоракунии он ва ҳама гуна ташкилотҳои дигари ба он тобеъро тафтиш мекунад, аммо ин маънои онро надорад, ки ҳукумат тобеи мақомоти олии аудит бошад.

Бахусус, ҳукумат барои амал ва хатогиҳои худ комилан масъул аст ва наметавонад худро аз масъудият бо истинод ба натиҷаҳо, санҷишҳо ва хулосаҳои коршиносии мақомоти болоии аудит озод намояд.

IV. ҲУҚУҚҲОИ МАҚОМОТИ ОЛИИ АУДИТ

Моддаи 10. Ҳуқуқҳои тафтишот

1) Мақомоти олии аудит бояд ба ҳама ҳуҷҷатҳое, ки бо идоракунии молиявӣ алоқаманданд, дастрасӣ дошта бошад ва бояд ҳуқуқи дархост кардани ҳар гуна

маълумоти шифоҳӣ ва хаттиро аз ташкилоти санҷидашаванда дошта бошад, ки зарур мешуморад.

2) Дар ҳар як ҳолати алоҳида, Мақомоти олии аудит бояд қарор кунад, ки дар кучо гузаронидани аудит мувофиқтар аст, мустақиман дар маҳалли ҷойгиршавии ташкилоти санҷидашаванда ё дар ҳуди мақомоти олии аудит.

3) Мӯҳлати пешниҳоди маълумоти зарурӣ, ки аз ҷониби Мақомоти олии аудит талаб карда мешавад, аз ҷумла ҳисоботҳо ва маълумотҳои молиявӣ, бояд бо қонун ё дар баъзе ҳолатҳо аз ҷониби ҳуди Мақомоти олии аудит муқаррар карда шавад.

Моддаи 11. Иҷрои талаботи мақомоти олии аудит дар асоси натиҷаҳои санҷиш.

1) Ташкилоти санҷишшаванда бояд дар доираи мӯҳлати муқаррарнамудаи қонун ё мақомоти олии аудит фикри худро оиди хулоса доир ба натиҷаҳои санҷиши мақомоти олии аудит баён кунанд ва дар бораи чораҳои андешидашуда ҳисобот диҳанд.

2) Дар сурате, ки хулосаҳои мақомоти олии аудит дар шакли қарори суд тасдиқ нашуда бошанд ва қонуншиканиҳои ошкоршуда назаррас бошанд, мақомоти олии аудит бояд ба мақомоти салоҳиятдор бо дархости андешидани чораҳои зарурӣ ва ба ҷавобгарӣ кашидани гунаҳкорон муроҷиат кунанд.

Моддаи 12. Хулосаи коршинос ва ҳуқуқи машварат додан

1) Дар ҳолати зарурӣ, мақомоти олии аудит метавонад дониш ва таҷрибаи касбии худро дар шакли хулосаи экспертӣ, аз ҷумла мулоҳизаҳо оид ба лоиҳаи қонунҳо ва дигар санадҳои меъёрии ҳуқуқии вобаста ба масъалаҳои молиявӣ, ба ихтиёри парламент ва дигар мақомоти давлатӣ пешниҳод намояд. Мақомоти ҳокимияти давлатӣ бояд барои қабул ё рад кардани чунин хулосаи коршинос комилан масъул мешаванд; Гузашта аз ин, ин вазифаи иловагии мақомоти олии аудит на бояд ба санҷишҳои ояндаи мақомоти олии аудит монеъ шавад ва ба самаранокии аудит таъсир расонад.

2) Санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ доир ба мақсаднок ва агар имконпазир бошад, тартиби ягонаи ҳисоботи молиявӣ танҳо бо мувофиқаи мақомоти олии аудит қабул карда мешаванд.

V. УСУЛҲОИ АУДИТ, ВОҲИДИ КОРИИ АУДИТОРҲО, МУБОДИЛАИ БАЙНАЛМИЛЛАЛИИ ТАҶРИБА

Моддаи 13. Усулҳо ва тартиби аудит

1) Мақомоти олии аудит бояд санҷишҳоро тибқи барномаи тасдиқкардаи он анҷом диҳад. Ҳуқуқи мақомоти давлатӣ, ки ваколатҳои дахлдор доранд, дар баъзе ҳолатҳо, оиди гузаронидани санҷиш пешниҳоди дархост қувваи худро гум намекунад.

2) Тафтиш метавонад баъзан ҳамачониба бошад ва мақоми олии аудит одатан усули интихобиро истифода мекунад. Объекти тафтиш бояд дар асоси методологияи муайян

интиҳоб карда шавад ва шумораи онҳо барои баровардани хулоса дар бораи сифат ва дурустии идоракунии молиявӣ имкон диҳад.

3) Усулҳои аудит бояд дар асоси дастовардҳои пешрафти илмӣ ва техникӣ дар соҳаи идоракунии молиявӣ такмил дода шаванд.

4) Барои кӯмак ба аудиторҳо, дастурҳои аудиторӣ таҳия карда мешавад.

Моддаи 14. Воҳиди кории кормандон

1) Аъзоён ва хизматчиёни мақомоти олии аудит бояд дорои таҳассус ва сифати маънавии мувофиқ барои иҷрои бомуваффақияти вазифаҳои ба зиммашон гузошташуда бошанд.

2) Ҳангоми ҷалби кадрҳо ба мақомоти олии аудит бояд ба сатҳи дониши касбии фаъолият (аз миёна баландтар) ва таҷрибаи корӣ аз рӯи ихтисос диққати ҷиддӣ дода шавад.

3) Ба омӯзиши минбаъдаи назариявӣ ва амалии ҳамаи аъзоён ва кормандони мақомоти болоии аудит, ҳам дар курсҳо ва ҳам дар семинарҳо ва ҳам дар донишгоҳҳо, аз ҷумла барномаҳои байналмилалӣ, диққати махсус бояд дода шавад. Такмили ихтисос бояд бо тамоми воситаҳои имконпазирӣ молиявӣ ва ташкилӣ таъмин карда шавад. Такмили ихтисоси кормандон бояд аз дониши анъанавии ҳуқуқ, иқтисодиёт ва баҳисобгирӣ баромада, усулҳои дигари идоракунии иқтисод, аз ҷумла коркарди электронии маълумотро дар бар гирад.

4) Барои таъмини интиҳоби кадрҳои баландихтисос, андозаи музди маоши онҳо бояд ба талаботи мушаххас, ки аз рӯи хусусияти фаъолиятшон бар дӯши онҳо гузошта мешавад, мувофиқат кунад.

5) Дар баъзе ҳолатҳо, вақте ки кормандони мақомоти олии аудиторӣ барои гузаронидани санҷиш маълумоти кофӣ касбӣ надоранд, тавсия дода мешавад, ки ба ҷунин санҷишҳо коршиносони беруна ҷалб карда шаванд.

Моддаи 15. Мубодилаи байналмилалии таҷриба

1) Мубодилаи байналмилалии ғояҳо ва таҷриба дар доираи Созмони байналмилалии мақомоти олии аудиторӣ воситаи муассири кумак ба мақомоти олии аудит дар иҷрои вазифаҳои он маҳсуб меёбад.

2) Ин мақсад то кунун тавассути баргузориҳои конгрессҳо, семинарҳо, ки якҷоя бо Созмони Милали Муттаҳид ва дигар созмонҳо, маҷлисҳои гурӯҳҳои кории минтақавӣ ва нашри маҷаллаи махсус баргузор шудаанд, ба даст омадааст.

3) Тавсеа ва рушди ин фаъолиятҳо тавсия дода мешавад. Хусусан такмил додани истилоҳоти ягонаи аудити давлатӣ дар асоси ҳуқуқшиносии муқоисавӣ муҳим аст.

VI. ҲИСОБОТ

Моддаи 16. Ҳисобот дар назди парламент ва оммаи васеъ

- 1) Конститутсия бояд имкон ва ўҳдадориҳои ҳисоботи ҳарсола оид ба натиҷаҳои фаъолияти мақомоти олии аудиториро дар назди парламент ё дигар мақомоти салоҳиятдори давлатӣ муқаррар намояд. Ин гузориш бояд нашр карда шавад. Ин огоҳии оммаи васеъ таъмин менамояд ва баҳсро ба вучуд меорад ва ба ин васила фазои мусоидро барои иҷрои хулосаҳо ва тавсияҳои ниҳоди олии аудит фароҳам меорад.
- 2) Ниҳоди олии аудит инчунин бояд ваколат дошта бошанд, ки ҳисоботҳои худро оид ба парвандаҳои ниҳоят муҳим пас аз ба анҷом расидани онҳо ба парлумон бе интизории мӯҳлати пешниҳоди ҳисоботи солона, пешниҳод кунанд.
- 3) Ҳисоботи солона бояд тамоми фаъолияти мақомоти олии аудиториро инъикос намояд. Агар талабот оид ба ҳифзи иттилооте, ки дар гузориши солона мавҷуд бошад, мақомоти олии аудит бояд бодикқат мулоҳиза кунанд, ки оё риояи ин талабот муҳим аст ё ошкор кардани далелҳо муҳимтар аст.

Моддаи 17. Тартиби пешниҳоди ҳисобот

- 1) Ҳисобот бояд далелҳо, баҳодиҳии объективӣ ва возеҳи онҳоро инъикос карда, инчунин бо пешниҳоди натиҷаҳои назарраси кор маҳдуд бошад. Забони гузориш бояд дақиқ ва фаҳмо бошад.
- 2) Ба изҳори фикри ташкилоти санҷидашаванда дар бораи хулосаҳои мақомоти олии аудит аз рӯи натиҷаҳои санҷиш ба таври бояду шояд диққат дода мешавад.

VII. ВАКОЛАТАҲОИ АУДИТОРИИ МАҚОМОТИ ОЛИИ АУДИТ

Моддаи 18. Чаҳорҷӯбаи конститутсионии ваколатҳои назоратӣ, аудити идоракунии молияи давлатӣ

- 1) Ваколатҳои асосии назоратии мақомоти олии аудит бояд дар конститутсия сабт шуда бошанд, тафсилот метавонанд бо қонунҳои дигар муқаррар карда шаванд.
- 2) Муқаррароти мушаххас оид ба ваколати аудитории мақомоти олии аудит бояд вобаста ба шароит ва эҳтиёҷоти ҳар кишвар муайян карда шаванд.
- 3) Тамоми идоракунии молияи давлатӣ, новобаста аз он, ки дар бучети умумии давлатӣ инъикос шудааст ё на, бояд аз ҷониби мақомоти олии аудит мавриди санҷиш қарор гирад. Идоракунии он қисмҳои молияи давлатӣ, ки аз бучети давлатӣ хориҷ карда мешаванд, набояд аз аудити мақомоти олии аудит хориҷ карда шаванд.
- 4) Тавассути санҷишҳо, мақомоти олии аудити молиявӣ бояд сабӣ кунанд, ки гурӯҳбандии хуби бучет, системаи сода ва возеҳи баҳисобгирӣ ва ҳисоботдиҳиро Ҳангоми истифодаи маблағҳои давлатӣ муқаррар карда шавад.

Моддаи 19. Аудити мақомоти давлатӣ ва ташкилотҳои давлатии дар хориҷа

чойгиршуда

Тибқи қоидаи умум, мақомоти давлатӣ ва ташкилотҳои давлатие, ки дар хориҷа таъсис дода шудаанд, бояд аз ҷониби ниҳоди олии аудит мавриди санҷиш қарор гиранд. Ҳангоми санҷиши онҳо ба риояи маҳдудиятҳои муқаррарнамудаи ҳуқуқҳои байналмилалӣ тавачҷӯҳи махсус зоҳир кардан зарур аст. Вале дар ҳолатҳое, ки зарурати кам кардани ин маҳдудиятҳо исбот карда шавад, ба санадҳои ҳуқуқии байналмилалӣ тағйироти дахлдор ворид кардан мумкин аст.

Моддаи 20. Аудити андоз

- 1) Ба мақомоти олии аудиторӣ салоҳият дода мешавад, ки ҳаҷми ҳарчи бештари пардохти андозхоро санҷанд ва ҳангоми санҷиш парвандаҳои шахсии пардохти андозхоро баррасӣ кунанд.
- 2) Назорати пардохти андозҳо, пеш аз ҳама, бо санҷиши қонунӣ будан ва дурустии он алоқаманд аст. Аммо, ҳангоми санҷиши риояи қонунгузории андоз, мақомоти олии аудит бояд ҳуди системаи андозбандӣ ва самаранокии онро санҷад, инчунин иҷрои нақшаи даромадро баррасӣ кунад ва дар ҳолати зарурӣ барои тақмили қонунгузории дахлдор тақлифҳо пешниҳод кунад.

Моддаи 21. Шартномаҳо ва корҳои давлатӣ барои қонунҳои давлатӣ.

- 1) Маблағҳои назаррасе, ки давлат барои шартномаҳои давлатӣ ва корҳо барои қонунҳои гардонидани эҳтиёҷоти давлатӣ сарф мекунад, дақиқии махсуси тафтиши истифодаи ин маблағҳоро шарҳ медиҳанд.
- 2) Ташкили тендерҳо аз ҷониби давлат барои хариди мол, кор ва хизматрасонӣ барои эҳтиёҷоти давлатӣ роҳи дурусти гирифтани пешниҳодҳои муфид аз ҷиҳати арзиш ва сифат мебошад. Дар ҳолате, ки барои тендер ягон озмун эълон нашуда бошад, мақомоти олии аудит бояд сабабҳои мувофиқро муқаррар кунад.
- 3) Ҳангоми гузаронидани санҷиши корҳо барои қонунҳои гардонидани эҳтиёҷоти давлатӣ, мақомоти олии аудит бояд дар муқаррар намудани меъёрҳои зарурии идоракунии ин корҳо мусоидат намоянд.
- 4) Тафтиши корҳо барои қонунҳои гардонидани эҳтиёҷоти давлатӣ бояд на танҳо таҳлили дурустии пардохт, балки омӯзиши самаранокии идоракунии ин корҳо, аз ҷумла сифати корҳои сохтмониро дар бар гирад.

Моддаи 22. Санҷиши хароҷот барои васоити техникии коркарди электронии маълумотҳо

Сатҳи назарраси хароҷот барои воситаҳои техникийи коркарди электронии маълумотҳо, инчунин аудити дурустро талаб мекунад. Санҷишҳо бояд хусусияти мунтазам дошта бошанд, бо баробари ин бояд масъалаҳоеро аз қабилҳои банақшагирии маблағҳои дархостшуда, истифодаи сарфакоронаи воситаҳои техникӣ, истифодаи мутахассисони дорой тахассуси зарурӣ, ки аз ҳайати маъмурияти ташкилоти санҷидашаванда интихоб

карда мешавад, пешгирии истифодаи нодурусти воситаҳои техникӣ, Ҷоидоавар будани маълумоти бадастомадаро дар бар гирад.

Моддаи 23. Ташкилотҳои тиҷоратӣ бо иштироки давлат

1) Тавсеаи Ҷаъолияти иқтисодии давлат аксар вақт дар шакли ташкили созмонҳо дар асоси ҳуқуқи хусусӣ ба амал меояд. Ин созмонҳо бояд аз ҷониби як ниҳоди олии аудит мавриди санҷиш қарор гиранд, агар ҳукумат (давлат) дар онҳо саҳми назаррас дошта бошад, хусусан вақте ки иштироки бартаридошта ҷой дошта бошад ё давлат бештар ба Ҷаъолияти онҳо таъсир расонад.

2) Дар ташкилотҳои тиҷоратӣ бо иштироки давлат тавсия дода мешавад, ки аудити навбатӣ гузаронида шавад ва инчунин масъалаҳои сарфакорӣ, самаранокӣ ва натиҷанокӣ омӯхта шаванд.

3) Ҷисоботҳо дар бораи санҷиши ташкилотҳои бо иштироки давлат, ки ба парламент фиристода шудаанд ва дар матбуот интишор карда мешаванд, бояд бо назардошти талаботи ҳифзи сирри истеҳсоли ва тиҷоратӣ таҳия карда шаванд.

Моддаи 24. Аудити ташкилотҳое, ки аз ҷониби давлат сармоягузорӣ карда мешаванд

1) Ба мақомоти олии аудит бояд ваколат дода шавад, ки истифодаи кумакҳои молиявиро аз нав дида барояд.

2) Агар тибқи мақсадҳои аудит талаб карда шавад, хусусан дар ҳолатҳое, ки субсидия ба андозаи мутлақ ё нисбат ба даромад ё сармояи корхонаи Ҷаръӣ зиёд аст, аудит метавонад ҳамаи масъалаҳои идоракунии молиявиро дар ин корхона Ҷаро гирад.

3) Дар сурати суиистифодаи субсидия (кӯмакҳои молиявӣ), подош барои зарар талаб карда мешавад.

Моддаи 25. Аудити ташкилотҳои байналмиллӣ

1) Ташкилотҳои байналмиллӣ, ки хароҷоташон аз ҳисоби ҳиссаҳои давлатҳои аъзо пӯшонидани мешавад, бояд мавриди санҷиши мустақили берунӣ қарор гиранд, ба монанди ҳамон ҳолатҳое, ки дар кишварҳои алоҳида анҷом дода мешаванд.

2) Гарчанде ки чунин санҷишҳо бояд бо назардошти сохтор ва ҳадафҳои ташкилоти дахлдор гузаронида шаванд, онҳо доир ба ҳамон самтҳое, ки дар ҳолати санҷиши сатҳи баланд дар кишварҳои узви ин созмонҳо суръат мегиранд, гузаронида мешаванд.

3) Барои таъмини мустақилияти чунин санҷишҳо, аъзои комиссияи берунаи аудиторҳо бояд пеш аз ҳама аз мақомоти олии аудит таъин карда шаванд.